

**Pr. lect. univ. dr. Costel Toma,
Facultatea de Istorie, Filosofie și Teologie,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați**

DE LA CALENDELE ROMANE LA COLINDELE CREȘTINE

Abstract: *The carols, as the joy of humanity, represent the expression of the communication of divine love to man who is willing to a divine-human dialogue, announcing the restoration and redefinition of a new anthropological perspective oriented towards the indestructible values of the divine-human Person of the Savior Jesus Christ. spiritual horizon to a happy existence and eternal life.*

Knowing that the function of carols is the manifestation of the sacred and the internalized and subjective presence of the person or persons evoked, during Christmas, so in winter, the question that arises is how these traditions and customs for spring came to be put into practice in the winter season, even before the middle of the cold season? Most collisions refer to Dalbe Flowers, apple blossoms... (a tree that blooms in March), a prior lamb, although we are on New Year's Eve, around January 1, and it can not be about the period when the sheep have lambs. In the text of Plugușor we speak of plowing and sowing, being in December, when mud and frost are present. You go with the plow and imitate the plowing gesture and try to pull the furrow into the ground, although most of the time, on December 30, it is frozen and it is blizzard outside. Where does all this come from?

The reality of the presence in the texts of carols of some terms from the sphere of administrative organization of Wallachia, from the XV-XVII centuries represents a way of preserving and rooting the Christian spirituality but also of the national values in time, through carols.

Keywords: *carols, Romanian village, calendar, new year, Nativity, identity, unit.*

Satul este mediul în care s-a plămădit ceea ce este identitatea sau națiunea românească, el reprezintă *neamul și civilizația românească*¹.

---

1. Ernest BERNEA, *Civilizația română sătească*, ediție îngrijită de Rodica Pandele, Editura Vremea, București, 2006, p. 10.

Spre deosebire de alte națiuni central și est-europene, care s-au cristalizat ca neam prin existența polisurilor și urbelor cu mult înaintea existenței celor românești, civilizația satelor noastre este străveche, anterioară celei orășenești, fiind originală, plămădită odată cu neamul.

Satul reprezintă o *comunitate de viață* și un sistem de valori românești autentice, o comunitate de viață natural, organică și etnică, determinantă pentru viața noastră națională². Pentru felul de viață al neamului nostru este firesc să socotim satul ca adevărata *unitate socială românească*³. Cu alte cuvinte, mai întotdeauna unei comunități de viață românească îi corespund o unitate geografică (teritoriu) și una etnică (naționalitatea), bine determinate, care îi dau un caracter propriu și o îndrumă⁴.

Viața este stăpânită de o seamă de forme și acte tradiționale repetate și adaptate, care fac parte din aceeași unitate a civilizației sătești românești. Datina și obiceiul reprezintă aceeași categorie de fapte prin elementul tradițional al vieții sătești. *Datina* vine de la *ceea ce este dat*, o evidență, un lucru obiectiv, ceea ce constituie idea de moștenire, adică de trecere din generație în generație. Datina este o formă și o realitate tradițională. *Obicei* înseamnă în primul rând deprindere. Deprinderea individuală poartă numele de obișnuință, și este un fapt de psihologie, iar deprinderea colectivă poartă numele de obicei și este un fapt de sociologie. Obiceiul este un act social care actualizează într-un fel datinele și dă viață obștii de azi. Prin obicei se înțelege pe de o parte, o regulă tradițională de comportare, pe de altă parte, organizarea tradițională de acte⁵.

Sarcina și nașterea, pubertatea și inițierea, logodna și nunta, înmormântarea constituie ciclul vieții omului. Obiceiurile din acest ciclu, mai mult decât altele, prezintă o însemnătate deosebită, deoarece prin studiul lor pot fi lămurite probleme fundamentale care aparțin de domeniul sociologiei și etnologiei. Să nu uităm că ciclul vieții ne

2. E. BERNEA, *Civilizația română sătească...*, p. 12.

3. E. BERNEA, *Civilizația română sătească...*, p. 16.

4. E. BERNEA, *Civilizația română sătească...*, p. 18.

5. E. BERNEA, *Civilizația română sătească...*, p. 34.

angajează în problemele de geneză, adică ale misterului creației, și în acelea ale sfârșitului, adică ale morții. Viața omului se desfășoară între aceste două repere și angajează probleme ce depășesc socialul pur, mergând către cosmologie și ontologie⁶.

În lumea satului activitatea religioasă este centrul vieții spirituale. Toate celelalte fenomene, atât cele care privesc ordinea materială a lucrurilor, cât și cele care privesc ordinea lor spirituală, sunt străbătute de religie ca de un fir nevăzut. Toate celelalte activități, fie ele artistice, tehnice, economice, politice sau juridice, sunt judecate și îndrumate în sensul desfășurării vieții religioase⁷.

Religia, cu sistemul său de credințe și practici, ca răspuns lumii de taină care înconjoară omul satului românesc, alcătuiește inima întregului univers spiritual și social. Din punct de vedere spiritual, satul românesc traditional înseamnă credința în Dumnezeu, înseamnă creștinism⁸.

Pe lângă noțiunea de religie, care cuprinde o sistematizare a credințelor (dogmei) și riturilor consacrate oficial, mai întrebuițăm și noțiunea de viață religioasă, care are o sferă mult mai largă și care cuprinde toate fenomenele ce exprimă în vreun fel idea de sfințenie, toate credințele și actele populare corespunzătoare, nu numai pe cele cuprinse în sistemul religios general și oficial⁹.

1. Originea colindelor

Studiul colindelor românești prezintă cel mai mare interes atât din punct de vedere strict etnografic, cât și din acela al istoricului colindelor în general¹⁰. Peste mesajul colindelor precreștine, pur agrare, cu conotații cosmologice și cosmogonice, se suprapune mesajul colindelor de „sorginte” creștină care au drept obiectiv aducerea unui mesaj cu totul diferit: mesajul venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu, Iisus

---

6. E. BERNEA, *Civilizația română sătească...*, p. 45.

7. E. BERNEA, *Civilizația română sătească...*, p. 64.

8. E. BERNEA, *Civilizația română sătească...*, p. 65.

9. E. BERNEA, *Civilizația română sătească...*, p. 71.

10. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi și la alte popoare*, Editura Minerva, București, 1983, p. 3.

Hristos și Nașterea lui din Fecioara Maria spre împăcarea umanității cu Dumnezeu.

La romani, luna noiembrie, Brumalia¹¹ care avea 24 de zile, începea de pe 24 noiembrie și se finaliza pe 17 decembrie. Erau 24 de zile într-o lună și se numeau cu numele literelor din alfabetul grecesc (24 noiembrie – α; 25 noiembrie – β; 26 noiembrie – γ... 17 decembrie – ω). Acestea erau foarte populare în Tracia și aveau loc în cinstea lui Dionis Tracul¹².

După Brumalia urma Saturnalia, care începeau pe 17 decembrie și continua până pe 23 decembrie, legate de Opalia și aveau loc în cinstea lui Saturn – zeul agrar italic al semănăturilor –, și a soției sale Ops, personificare a rodniciei pământului. În secolul al III-lea, după identificarea lui Saturn cu Cronos – zeul vârstei de aur, sărbătoarea romană trece și la greci sub denumirea de Kronia. În timpul Saturnaliilor respectul față de moralitate dispărea complet (ospete, manifestări orgiastice, băuturi, jocuri, schimb de daruri). Tot la Saturnalii avea loc alegerea regelui serbării, cu drepturi și libertăți și cu uciderea lui apoi¹³. Acestei săr-

11. Arhid. Ioan FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note și comentarii*, Sibiu, 2005, pp. 155-156. Sinodul Trulan, condamnă serbările păgâne de la începutul lunii martie, Brumalia și Vota, în Canonul 62: *Așa-zisele Calende și cele numite Vota și cele chemate Brumalia, și prăznuirea care se face în cea dintâi zi a lunii lui martie voim ca de îndată să fie scoase din viețuirea credincioșilor. Dar mai lepădăm și jocurile obștești (dansurile publice) ale femeilor, ca necuviincioase, și ca putând naște (provoca) multă pagubă și vătămare, dar încă și jocurile (dansurile) jucate (executate), fie de bărbați, fie de femei, în numele (cinstea) celor numiți în mod mincinos dumnezei de către elini (păgâni) și slujbele (ceremoniile) – ce se fac după un obicei vechi și străin vieții creștinilor, – orânduind ca nici un bărbat să nu se îmbrace în haină femeiască, sau femeia în cea care se potrivește bărbaților, dar nici să nu puie asupra lor obraze (măști) de haz (comice), sau de batjocură (satirice) închipuind satiri, sau de jale, (tragice), nici să nu se strige numele blestematului Dionisos, când se strivesc strugurii în teascuri, nici turnând vinul în vase să nu stârneasă (provoace) râsul, făptuind cele ale rătăcirii diavolești, sub chipul neștiinței sau al deșertăciunii. De aceea, cei care de acum înainte s-ar apuca să facă ceva din cele zise mai înainte, după ce au fost puși în cunoștință, poruncim ca aceștia, dacă ar fi clerici, să se caterisească, iar dacă ar fi laici, să se afurisească.*

12. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 336.

13. Du CANGE, *Glossarium ad scriptores mediae et infinae latinitatis*, Parisiis, 1840-1850 (Du Cange): „Ludi de rege et regina”, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 336.

bători, după cum aflăm dintr-un martirologiu anonim, din anul 303, i s-a opus un tânăr, care, deși a fost ales pentru a fi rege al Saturnaliei, a refuzat, motiv pentru care acesta fost ucis. Nu este altul decât Sf. Dasius, un soldat din cetatea Durostorum (Silistra de astăzi), care a fost decapitat la 20 noiembrie¹⁴. Aceste informații ne arată aria de răspândire a sărbătorii Saturnalia în lumea tracică din părțile Dobrogei, și aceasta după ce autoritățile romane au părăsit Dacia. Această informație este importantă pentru a înțelege că

„...la contactul românilor cu slavii, cei dintâi aveau datina colindatului în floare și anume în forme romane, așa cum o primiseră direct de la izvor, prin elementul latin venit să romanizeze provinciile tractice, dintre care unele sunt leagănul poporului român, care a luat naștere atât în sudul cât și la nordul Dunării. Prin acești strămoși ai românilor, colindatul trece la slavi, prin care apoi se răspândește cu timpul în tot răsăritul și nord-estul Europei”¹⁵.

Saturnaliile reprezentau o sărbătoare care se bucura de un interes greu de cuantificat și o extindere generalizată. Sărbătoarea își propunea o încercare de egalizare radicală și totală între oameni prin ștergerea tuturor diferențelor de orice categorie, prin lipsa proprietății și o exacerbare a traiului cu accent primordial pe bunurile materiale, un fel de periodică întoarcere, pentru o clipă, a vârstei de aur¹⁶.

După numai o săptămână începea o altă perioadă de veselie, anume Kalendae Ianuarii. Aceasta începea la Anul Nou roman și se prelungea câteva zile. Sărbătoarea era închinată zeului Janus, cel cu două fețe¹⁷. În opera sa, Libanius a surprins amploarea imperială a acestei sărbători. El consemnează:

„Sărbătoarea Calendelor era pretutindeni celebrată, până unde se întindea granițele împărăție romane. Pe acest întins teritoriu totul este

14. J. G. FRAZER, *Le Rameau d'or*, Paris, III, 1911, p. 389, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 382.

15. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 384.

16. *Macrobii Saturnalia*, ed. Reiske, I, p. 12; Laurentus LYDUS, *De mensibus*, I-IV, (Corp. script. Hist. byz.) = (Lydus), III, p. 15, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 336.

17. Wilhelm TOMASCHEK, *Über Brumalia und Rosalia* (Sitzungsber, LX), 1869, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 336.

în mișcare, totul se bucură, totul este bine dispus, de-ar fi posibil ar da aripi cursului vremii: fiecare popor, fiecare oraș, fiecare familie, fiecare individ ar zori sosirea sărbătorii. Pretutindeni ea este serbată: în toate văile, pe toate dealurile, pe toți munții, pe mări și fluvii...¹⁸.

Iar Laurentus Lydus spune că era „sărbătoarea cea mai venerată la romani”¹⁹, care dura în primele cinci zile ale lunii ianuarie²⁰. Tot în această perioadă se suprapunea o altă sărbătoare, de origine asiatică, care a fost adusă de coloniștii romani, în cinstea lui Mithra, zeul soarelui: *Dies Natalis Solis Invicti*, sărbătoare ce a dat naștere unui cult care a ajuns să fie recunoscut ca religie de stat în timpul împăratului Aurelian²¹, în anul 274, fiind fixată definitiv în calendarul roman la 25 decembrie, între Saturnalii și Calende²². Aceste precizări sunt relevante în explicarea celor două substraturi cultice care se suprapun, cel arhaic, păgân și cel creștin, care se va instala peste primul.

Este cunoscut faptul că, la început, Nașterea Domnului (Crăciunul) se serba odată cu Botezul Domnului. În secolul al IV-lea a început serbarea separată a Crăciunului la 5 decembrie, și Bobotezei, care a rămas la 6 ianuarie, în analogie cu ziua a șasea a creației, când au fost creați primii oameni²³.

Rațiunea pentru care cele două sărbători erau în aceeași zi stă în faptul că Botezul este o naștere spirituală a lui Hristos, pe când nașterea propriu-zisă e numai nașterea după trup din Fecioara Maria. Dar nefiind suficient de bine înțeleasă alegoria nașterii spirituale și serbarea ei la aceeași dată cu cea a nașterii după trup, s-a hotărât Serbarea Nașterea Domnului la 25 decembrie, separat de cea a Bo-

18. *Libanii opera*, I-IV, ed. Reiske, I, p. 256 ș.u., la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 337.

19. Laurentus LYDUS, *De mensibus*, (Corp. script. Hist. byz.) = (Lydus), III, p. 66, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 337.

20. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 337.

21. Witold KLINGER, *Obzędowość ludowa Bożego Narodzenia*, Poznań, 1926, p. 13; Paulus CASSEL, *Weihnachten-Ursprünge Braüche u. Aberglauben*, Berlin, 1861, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 338.

22. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 338.

23. Victor KERNBACH, *Dicționar de Mitologie Generală*, Editura Albatros, București, 1955, 14, Adam = A (ἀνατολή – răsărit) + Δ (δύσις – apus) + A (ἄρκτος – miază-noapte) + M (μεισεμβρη – miazăzi).

tezului, pentru prima dată la Roma, în anul 354, iar din anul 375 și la Constantinopol. Așezarea Nașterii Domnului la 25 decembrie suprapunându-se cu serbarea lui Mithra, zeul soarelui, *Natalis Solis Invicti*, i-a făcut pe unii cercetători să creadă că aici avem a face cu o alegere simbolică, și anume că Hristos a fost înțeles ca *Sol Invictus*²⁴. Aceasta poate și pentru a înlocui serbarea zeului Soarelui Mithra și a Saturnaliilor cu Nașterea Mântuitorului Hristos, „Soarele dreptății...” (Maleahi 3, 20). În Germania, Crăciunul a înlocuit o sărbătoare păgână, corespunzătoare lui *Dies Natalis Solis Invicti*²⁵.

Primele forme orale și ulterior consemnate în scris, în legătură cu colindele, apar în primele secole ale erei creștine, în basilicile unde creștinii înălțau imne mesianice, după modelul cultului sinagogilor. Aceste forme de imnografie, care au început a fi scrise, apar în tradiția imnografică bizantină și au stat la baza colindelor interpretate în ritualul colindatului propriu-zis la români. Nicolae Cartoian explică astfel:

„Genul în care literatura bizantină s-a ridicat pe culmile cele mai înalte e poezia religioasă, menită să însoțească serviciul divin, imnografia. Lirismul religios bizantin este atât de bogat, atât de variat și așa de frumos, încât a stârnit admirația chiar a adversarilor Bisericii Ortodoxe [...]. Producția imnografică bizantină se leagă în obârșia ei de poezia religioasă siriacă și prin aceasta de poezia semitică, în special psalmii ebraici”²⁶.

„În secolul al X-lea Simeon Metafrastul a prelucrat Sinaxarele care, în timp, au suferit dezvoltări și adăugiri în legătură cu Mineele fiecărei luni. Proloagele se citeau în cadrul Sfintei Lirurghii în biserică, în trapeza mănăstirilor, în chiliile monahilor, în școlile din tinda bisericilor și în casele mirenilor. Cele mai vechi manuscrise de Proloage, copiate de români în slavonă, datează din secolul al XIV-lea. În cultura română au

24. Hermann USENER, *Das Weihnachtsfest*, Bon, 1911, p. 189, apud. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 339.

25. Dr. Karl WEINHOLD, *Weihnachtspiele u. Lieder aus Süddeutschland und Schlesien*, Wien, 1875, 4 ș.u., apud P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 340.

26. Nicolae CARTOIAN, *Istoria literaturii române vechi*, postfață și bibliografii finale de Dan Simonescu, prefață de Dan Zamfirescu, București, 1980, p. 13; Constantin BRĂILOIU, Sabina ISPAS, *Sub aripa cerului*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 49.

circulat variante slavone, grecești, și românești. Odată cu traducerea lor în limba română, în secolul al XVII-lea, au avut un rol deosebit în cultura românească și au influențat, cu deosebire, cultura folclorică. Ele au marcat, de asemenea, tematic, legenda populară și, credem, unele dintre colindele tradiționale²⁷.

La români, colindatul este de multe feluri. Avem șase categorii de colinde de tip laic și două de colinde pentru Crăciun. Cele laice sunt:

1. *Colindatul propriu-zis*, al flăcăilor din noaptea dinspre Crăciun;
2. *Colindatul copiilor* (simple urări, scurte, lipsite de organizare, din zorii zilei Ajunului Crăciunului);
3. *Plugușorul* (colindat cu caracter agrar și legat exclusiv de Anul Nou);
4. *Umblatul măștilor* (care este legat de plugușorul de Anul Nou și mai rar de colinde);
5. *Vasilca*, datină în uz la țiganii din România (care presupunea umblarea pe la curțile boierești cu o tavă pe care se afla capul unui porc împodobit cu frunze și flori, panglici și oglinzi, iar la sfârșit, după urările cuvenite, se cereau și se primeau daruri);
6. *Sorcova* (umblau copiii între 3 și 9 ani, în dimineața Anului Nou, cu mlădițe înmugurite și chiar înverzite cu care loveau ușor gazdele, adresându-le urările respective).

Cele două referitoare la Crăciun sunt:

1. *Steaua* (cu care umblau copiii în toate zilele Crăciunului, uneori până la Bobotează);
2. *Vicleimul* sau *Irozii* (teatru religios al românilor, de la Crăciun până la Bobotează)²⁸.

Primarul desemna numărul cetelor de colindători, pentru a se evita orice nemulțumire sau ceartă, după care fiecare ceată își alegea un conducător, numit *vătaf*. Stabilirea șefului cetelor de colindători se făcea de pe la începutul postului Crăciunului, pentru a avea timpul necesar învățării colindelor. Se organizau întâlniri regulate, de obicei la casa șefului sau la vreo gazdă primitoare, sau la șezători, unde sub conducerea și instrucția vătafului învățau colindele. Dar nu numai co-

---

27. C. BRĂILOIU, S. ISPAS, *Sub aripa cerului...*, p. 71.

28. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 8.

linde, ci și jocuri, cântatul din trâmbiță²⁹. Există colinde de fereastră, Colindul cel Mare, Colindul de gospodar, de gospodină, de fată, de flăcău, urarea banilor, urarea turtei, urarea colacului, urarea brânzei sau urarea rachiei.

La românii din Ardeal, după ce petreceau la gazdă, dansând cu lăutarii, ceata, condusă de vătaf, colinda începând de la casa preotului. La ucrainenii colindele încep de la biserică³⁰.

La terminarea colindelor se organizează mult așteptatul *Ospăț comun*. Aceste ospete nu apar mai înrădăcinate și mai cultivate nicăieri ca la români³¹.

Problema care se ridică este cum au ajuns tradiții și datini destinate primăverii să fie puse în practică în anotimpul iernii, chiar înainte de miezul anotimpului friguros? Majoritatea colidelor fac referire la Florile Dalbe, flori de măr, pom care înflorește în martie, la mielul prior, deși suntem în Ajunul Anului Nou, spre 1 ianuarie, și nici nu poate fi vorba de perioada când oile au miei. În textul Plugușorului se vorbește de arat și semănat, fiind în decembrie, când nămeții și gerul sunt prezente. Se merge cu plugul și se imită gestul aratului și se încearcă a se trage brazdă în pământ, deși acesta, de cele mai multe ori, la 30 decembrie, este înghețat și afară este vreme de viscol. De unde toate acestea?

2. Colindatul **- tradiție de primăvară la romani**

Petru Caraman susține că la origine colindatul a fost datină agrară la romani *per excellentiam*³². Se observă că există colinde cu tematică agrară la majoritatea popoarelor din Sud-Estul Europei. Colindatul agrar se întâlnește și în Germania, în Elveția, în Franța, în Anglia și în Danemarca³³.

În Germania, „la Műnnerstadt i.d. Rőhn, așa numiții *băieți de Rusalii* poartă deja în martie un mic plug, pe o scândură, din casă în ca-

29. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 13.

30. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 16.

31. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 23.

32. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 352.

33. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 354.

să...³⁴. La Hollstadt, tot în Germania, din 7 în 7 ani are loc, în luna februarie, sărbătoarea plugului, în care, printe altele, se trage un plug de către șase fete, alese și frumoase, în straie de sărbătoare, însoțite de țărani cu unelte și cu semănători, secerători, treierători, cosași de fân, viticultori etc., în haine țărănești³⁵. La fel și în localitatea Bischofheim, dar la 22 februarie³⁶.

În Anglia există o datină cunoscută cu numele *Fool-Plough*, deci o practică legată de lucrările agricole ale pământului, care are loc în prima luni după Bobotează, *Plough-Monday*, în ziua de 6 ianuarie, și care a fost sărbătorită ca An Nou, trecându-se, astfel, din timpul unei luni propice agriculturii (eventual luna martie), la una din lunile de iarnă, adică în ianuarie³⁷.

„Prin urmare, ceremonialul agrar înscenat la 1 martie, ca în unele părți ale Germaniei, sau alte date ale primăverii, este și datină de Anul nou, dar în același timp, și datină de primăvară – și în comparație cu celelalte date de iarnă ale scenariului agrar, vedem că ea nu este deloc anacronică, ca acelea; ea coincide cu însăși începutul muncilor pe care le reprezintă scenariul. De aceea socotim data de primăvară ca dată primitivă, când va fi avut loc scenariul agrar în chestiune, deoarece atunci, fără îndoială, era sărbătorit începutul anului plugăresc, adevăratul an nou al plugarilor³⁸.”

La romani, sărbătoarea Anului Nou nu a avut loc mereu la Kalendae Januarii. În vechiul calendar roman ea cădea la începutul primăverii, la calendele lui martie³⁹. Acest început de an natural a durat multă vreme la romani, în timpul Republicii, și numai mai târziu, datorită schimbării calendarului, el a fost așezat la calendele unei noi luni introduse: ianuarie. Răspândirea în masă a noii sărbători a Anului Nou are loc

34. Wilhelm MANNHARDT, *Der Baumkultus der Germanen und ihrer Nachbarstämme*, Berlin, 1875, p. 556, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 355.

35. W. MANNHARDT, *Der Baumkultus der Germanen...*, p. 556, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 355.

36. W. MANNHARDT, *Der Baumkultus der Germanen...*, p. 556, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 355.

37. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 355.

38. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 356.

39. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, pp. 356-357.

destul de târziu, pe la jumătatea secolului al II-lea î.Hr., când și consuliul intră în funcție tot la calendele lui Ianuar⁴⁰.

Dacă anul nou, căzând la romani în timpurile mai vechi odată cu începutul primăverii, la 1 martie, înseamnă că și data colindatului, specific agrară la origini, a avut loc la aceeași dată și numai ulterior, ca urmare a schimbării Anului nou, au trecut și ele la calendele lui ianuarie⁴¹.

Inițial, Saturnaliile erau o sărbătoare națională romană, celebrată la 17 decembrie, stabilită apoi de Cezar la două zile, de Caligula la 4, iar de Claudius la 5, pentru ca Domițian să o extindă la 7 zile (17-23 decembrie), fiind caracterizată prin existența unor sacrificii specifice (lectisternium), urmate de o masa pentru plebe, spre sfârșit cei prezenți oferindu-și daruri și aprinzând lumânări (caerei)⁴². Totuși, fiind o sărbătoare agrară, cum de era celebrată în luna decembrie, lună de iarnă?⁴³ Fazer afirmă că la origini era o sărbătoare de primăvară, celebrată inițial în Februarie sau începutul lui Martie, iar strămutarea ei în iarnă se explică prin existența sărbătorii *Matronalia*⁴⁴. Prin urmare Saturnalia, ca și Anul nou, au fost strămutate din primăvară în iarnă⁴⁵.

Rațiunea acestei schimbări este dată de faptul că primul calendar roman avea doar zece luni și anul începea cu luna martie, în așa fel încât luna septembrie era luna a șaptea, octombrie, a opta și tot așa. Al doilea împărat roman după Romulus, Numa Pontilius (753 î.Hr. – 673 î.Hr.), în jurul anului 700 î.Hr., a adăugat la cele 10 luni alte două, Ianuarie, de la zeul Ianus, cel cu două fețe, care cu una privea trecutul și cu una viitorul, și luna Februarie, de la februa, care amintește de o sărbătoare a purificării. Propunerea lui, însă, nu s-a concretizat decât

40. PRELLER, *Römische Mythologie*, I-II, Berlin, 1986, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 357.

41. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 357.

42. V. KERNBACH, *Dicționar de Mitologie Generală...*, p. 557.

43. J. G. FRAZER, *Le Rameau d'or...*, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 357.

44. RELLER, *Römische Mythologie*, I-II..., pp. 244, 798, la P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 358.

45. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 358.

în anul 153 î. Hr., la Roma, unde pentru prima dată s-a sărbătorit Anul nou. Fixarea oficială și definitivă a fost făcută de către Iulius Cezar în anul 46 î. Hr.

Obiectivul nostru este acela de a demonstra cum s-a ajuns de la colindele de origine agrară ale strămoșilor noștri daco-romani, dedicate unor entități mitice și unor personificări mitologice, la colindele care au ca mesaj și obiectiv centrale anunțarea întrupării Fiului lui Dumnezeu Iisus Hristos, ca Salvator și Mântuitor. Chiar momentul Nașterii Sale suscită un interes necuantificabil și energii incommensurabile.

3. Nașterea Domnului sau Crăciunul?

Nașterea Domnului este darul înomenirii lui Dumnezeu pentru îndumnezeirea noastră⁴⁶. Petru Caraman consideră că etimologia cea mai plauzibilă a cuvântului *Crăciun* este *creation* (dies), Creationis (Christi), ceea ce înseamnă că s-a născut la începutul erei creștine și că face parte din terminologia calendaristică a religiei lui Christ⁴⁷.

Vasile Pârvan arată că o altă formă etimologică, *carnationem*, nu s-ar putea afla la originea cuvântului Crăciun, deoarece este un termen recent și „n-ar fi avut la noi nici vreme, nici posibilitatea de a suferi complicatele schimbări fonetice ce se cer pentru a ajunge la forma de azi, crăciun⁴⁸, și rămâne la cea de-a doua etimologie, *calationem*, pe care o consideră mai apropiată de termenul care s-a dezvoltat în cuvântul crăciun.

Această etimologie, *creatione*, dată întâi de Aron Densunșianu în *Istoria limbii și literaturii române*, a avut tot mai mulți susținători (Ovid Densunșianu, Al. Rosetti, Al. Graur ș. a.), părând cea mai corectă atât din punct de vedere fonetic, cât și din punct de vedere semantic⁴⁹.

46. † CASIAN, Arhiepiscopul Dunării de jos, *De la Betleem la Emaus. Scrisori pastorale la Nașterea Domnului și Învierea Domnului*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2020, p. 175.

47. Ozana CUCU-OANCEA, *De la Moș Gerilă la Santa Claus*, Editura Semne, București, 2006, p. 50.

48. Vasile PÂRVAN, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-romana*, Editura Libris, 2000, p. 127.

49. O. CUCU-OANCEA, *De la Moș Gerilă la Santa Claus...*, p. 50.

Sabina Ispas împărtășește această ultimă interpretare și consideră că în acest caz ar fi fost de-a dreptul inutil să se păstreze același sens exprimat prin doi termeni, dintre care unul să denomineze sărbătoarea, iar celălalt practicile legate de celebrarea ei⁵⁰.

Prin urmare, cercetând din calendarul roman sărbătorile cele mai însemnate care vor fi contribuit la formarea datinei colindatului, Anul nou și Saturnalia, aflăm că ele sunt sărbători de primăvară la origine, mutate într-un timp relativ târziu – datorită schimbării calendarului – iarna. Rezultă, așadar, că și colindatul, care era legat de aceste două sărbători romane, este datină de primăvară⁵¹. Iar toate datinele care erau legate de anul nou celebrat la începutul lui martie au rămas la sfârșitul lunii decembrie, deoarece au intervenit două luni, introduse mai târziu, și care deplasează momentele evocării timpului dedicat lucrărilor agricole: de arat cu plugul și de semănat, momentele înfloririi merilor (florile dalbe, flori de măr) în mijlocul iernii.

„Și-aducîndu-și ea aminte
Că mai are multe site
A mers puțin mai-nainte
Și-a găsit o sită deasă
De mătasă
Pentru plugărași aleasă,
Și-a adus-o-nuntru-n casă,
Și-a cernut în sită și covată
Și-a cernut făina toată...
Și-a făcut un colăcel,
De-a dragul să cați la el,
Colac mândru și frumos,
Ca și fața lui Hristos,
Pentru plugari de folos.
Și l-a pus în cui din jos,
Să fie ușor de scos,
Și l-a rupt în două
Și ne-a dat și nouă.
Și l-a rupt în trei

---

50. C. BRĂILOIU, S. ISPAS, *Sub aripa cerului...*, pp. 39-40.

51. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 358.

Și-a dat lui Andrei,
Și l-a rupt în patru
Și-a dat la tot satul
L-a rupt într-o mie
Și m-a dat și mie.
Mânați măi!
– Hăi! Hăi!⁵²

Înlocuirea unor sărbători păgâne cu Nașterea Domnului sau Crăciunul, la început, a nemulțumit pe unii dintre creștini, care nici nu au recunoscut inițial această sărbătoare. În unele zone protestante sărbătorirea Crăciunului a fost chiar interzisă. În Anglia, parlamentul britanic a interzis prin așa numitele *Legi Albastre* celebrările festivalurilor religioase, inclusiv Crăciunul, interdicția persistând pe toată durata regimului puritan al lui Oliver Cromwell (1647-1660)⁵³. Primii emigranți americani au condamnat Crăciunul, privindu-l ca pe o zi închinată desfrâului și zeului Bachus.

Mult timp s-a mers după vechea formulă romană a anului și după vechea dată. În Marea Britanie s-a mers după vechiul an roman până în secolul XVIII, la 1752. Până atunci Imperiul britanic și coloniile americane încă serbau anul nou în martie⁵⁴.

O altă încercare de oprire a răspândirii sărbătorii Crăciunului este și o ordonanță a Coloniei din Golful Massachusetts, votată în 1659, potrivit căreia Crăciunul era socotit o zi lucrătoare. În plus, cel care ar fi fost prins sărbătorind, refuzând să lucreze sau angajându-se în alte forme de celebrare, urma să fie supus unei sancțiuni, de regulă sub formă de amendă⁵⁵.

Unii savanți români și-au exprimat convingerea că poporul român păstrează și astăzi anumite datini și obiceiuri preluate de la vechii

---

52. S. Fl. MARIAN, *Sărbătorile la români*, Studiul Etnografic I, Cârțile, Editura „Grai de suflet-Cultura Națională, București, 2001, p. 27.

53. O. CUCU-OANCEA, *De la Moș Gerilă la Santa Claus...*, p. 44.

54. <https://www publica.md/afla-de-ce-anul-nou-incepe-pe-1-ianuarie-in-majoritatea-tarilor-3029833.html> din 22.11.2019, ora 0:20.

55. Russel W. BELK, „Materialism and the Making of the Modern American Christmas”, în Daniel MILLER, *Unwrapping Christmas*, Clarendon Press, Oxford, 75-104, p. 76, la O. CUCU-OANCEA, *De la Moș Gerilă la Santa Claus...*, p. 44.

romani. Cu toate acestea Crăciunul nu a fost nici măcar o sărbătoare legală până în secolul al XIX-lea. Abia în anul 1820 sărbătorirea Crăciunului este impulsionată de cartea lui Washington Irving, *Cum se ține Crăciunul la Bracebridge Hall* și, mai apoi, în 1843, de celebra povestire *O Colindă de Crăciun*, a lui Charles Dickens⁵⁶.

După obținerea independenței SUA și după masivele emigrări ale liberalilor protesanți din Marea Britanie, Olanda și Germania spre America tradițiile de Crăciun au început să prindă rădăcini și peste ocean. În 1836, Alabama a devenit primul stat din SUA care a declarat Crăciunul sărbătoare legală, iar în 1890, Crăciunul a devenit sărbătoare națională⁵⁷.

4. Semnificația spirituală a textelor colindelor; „Urarea” în raport cu „colindul”

Din punct de vedere teologic, orice expresie și orice cuvânt are puterea a de a avea și efect și de a și transmite credința sau certitudinea unei persoane relativ la poziționarea sa față de orice realitate fizică sau spirituală. Cultura individuală și cea națională și nivelul de educație religioasă a românilor din secolele XVIII-XIX au produs o receptare parțială a importanței mesajului colindelor și bineînțeles conservarea și promovarea practicii colindelor.

„Comunitatea tradițională românească, până la jumătatea secolului al XIX-lea, nu prezenta, de regulă, antagonisme, manifestări sectare sau ateiste la practicanții ortodocși. Secularizarea mentalităților s-a produs, mai întâi, printre elitele intelectuale, după anul 1848. În preajma acelor ani s-a accentuat interesul pentru integrarea în sistemele culturale occidentale, cu răsunet deosebit în domeniile industriei, adoptării tehnologiilor avansate ale timpului și sistemelor de comunicare. Dorința unei absolute emancipări față de tradiția apreciată ca vetustă și imobilă a atras după sine refuzul aproape total al unora dintre reperele culturale ale vechiului Bizanț [...] Negarea unor valori reale culturale a avut repercusiuni majore asupra mentalității, poziției politice și culturale a multor intelectuali români, cu reverberații până în zilele noastre”⁵⁸.

56. O. CUCU-OANCEA, *De la Moș Gerilă la Santa Claus...*, p. 44.

57. O. CUCU-OANCEA, *De la Moș Gerilă la Santa Claus...*, p. 44.

58. C. BRĂILOIU, S. ISPAS, *Sub aripa cerului...*, p. 73.

Unul dintre cele mai vechi texte de colind de până acum, cel comunicat de Du Cange, un manuscris datat în secolul XIII, din Roma, reușește să distingă între un text cu atribute de urare față de textul propriu zis al unui colind:

*„Gaudium et Laetitia
Sit in hoc domo
Tot filii, tot porcelli, tot agni...!”⁵⁹*

De fapt nu este propriu-zis un colind, ci o simplă urare. Aceste urări, prin puterea de a sugera, transmit în sufletul celui căruia îi sunt adresate certitudinea că ceea ce i s-a transmis verbal, în adevăr, se va întâmpla. De aici credința nemărginită în puterea cuvântului, care numai fiind pronunțat, e în stare să provoace apariția obiectului sau faptului pe care îl exprimă⁶⁰. Observăm un alt substrat de conținut și de semnificație în puterea cuvintelor sacre comparativ cu conținutul și superficialitatea unor superstiții magice.

„Nicăieri însă urarea nu e mai în elementul ei ca la Anul Nou, care, la romani, în primele timpuri coincidând cu începutul primăverii, era în același timp ajunul tuturor muncilor agricole, de care va atârna fericirea sau nefericirea comunității. Anul nou devine, deci, momentul cel mai însemnat din tot timpul anului, care concentrează în jurul lui cele mai felurite urări, din care treptat se vor dezvolta colindele”⁶¹.

De aceea colindele sunt cu adresabilitate. Au diferiți destinatari, cum ar fi: Colind pentru gospodar, colind pentru gospodină, colind pentru flăcău, colind pentru fată mare, colind pentru logodiți, colind pentru văduve, colind pentru bătrâni, colind pentru copii și sugari, colind pentru preot, colind pentru cioban, colind pentru pescar, colind pentru negustor, colind pentru soldat, colind pentru un voinic străin, colind pentru hagi⁶². Dar și colind pentru mort⁶³, care se cântă la casa mortului dacă se întâmplă ca în vremea colindatului să existe un decedat în comunitate.

---

59. „Bucurie și fericire în familie, mulți copii, mulți purcei, mulți miei...”

60. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 361.

61. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 362.

62. C. BRĂILOIU, S. ISPAS, *Sub aripa cerului...*, pp. 3-74; P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 106.

63. P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 131.

În legătură cu acest aspect, adică cu existența unui colind sau cult al morților, pe care le invocă Petru Caraman, Sabina Ispas crede că

„mai curând ne aflăm în fața unor repere care ne fac să ne gândim la conceptul tipic creștin al bisericii unice, «luptătoare» și «biruitoare», cea de «aici» și cea de «acolo». Repertoriile complexe ale colindatului, în care sunt incluse și cunoscute „colinde de mort”, par a susține această opinie a noastră”⁶⁴.

În timpul când se colindă și natura și animalele capătă puteri și conotații supranaturale. În tradiția colindelor există convingerea că la Crăciun, mai precis în ajunul Crăciunului, al Sfântului Vasile, al Bobotezei și al Paștilor vitele vorbesc întreolaltă și-și destăinuie unde se află comori ascunse în pământ, despre care se zice că ard în ajunul acestor zile⁶⁵. Și natura și cosmosul întreg sunt marcate de evenimentul Nașterii Domnului. Cerurile se deschid și chiar animalele primesc puterea de a vorbi: „Spre Bobotează nu se poate să doarmă nimeni până la 12 ceasuri trecute noaptea, dacă vrea cineva să vadă cum se deschid cerurile și să auză cum vorbesc toate viețuitoarele de prin ocoale”⁶⁶. Deși este o tradiție locală, totuși în Vechiul Testament întâlnim episodul din Numeri 22, 27-32, potrivit căruia o asină a primit, prin voia lui Dumnezeu, puterea de a vorbi.

Acestor funcții li se alătură cele ulterioare, de urare și de felicitare, mult subliniate și comentate de cercetătorii contemporani. Tematica colindelor aparține unor etape istorice succesive, care se caracterizează prin atitudini diferite față de cantitatea și de calitatea de informație teologică pe care o încorporează. Textele poetice ale colindelor acoperă, tematic, întreaga viață pământească a Mântuitorului (Liturghia), consemnând și semnificația celor șapte taine ale Bisericii Ortodoxe. Între acestea, taina căsătoriei a dobândit cea mai mare dezvoltare, într-un grupaj de texte de mare diversificare tematică, căsătoria fiind cea mai legată de existența omului pe pământ⁶⁷.

64. C. BRĂILOIU, S. ISPAS, *Sub aripa cerului...*, p. 47; P. CARAMAN, *Colindatul la români, slavi...*, p. 131.

65. S. FI. MARIAN, *Sărbătorile la români...*, p. 127.

66. E. BAICAN, *Obiceiuri la români*, București, 1884, pp. 14-15.

67. C. BRĂILOIU, S. ISPAS, *Sub aripa cerului...*, pp. 3-74.

Până la oficierea Liturghiei în limba română, textele poetice ale colindelor, alături de marea categorie a legendelor și de unele texte de cântec epic, ofereau informația teologică necesară, în conformitate cu normele dogmatice ortodoxe, tuturor practicantilor români ai cultului [...] Colindatul este un ritual al cărui moment de maximă concentrare este noaptea de Crăciun. El este un fel de „liturghie profană”, prin care comunitatea este anunțată, chemată și pregătită, alături de spațiul și timpul în care viețuiește, să primească miracolul nașterii lui Iisus⁶⁸.

La români, colindele au o importanță covârșitoare. Ele sunt vestiri ale unor bucurii care s-au petrecut și la Nașterea Domnului și la Botezul Domnului și se petrec și astăzi. Prin Nașterea lui Iisus Hristos din Fecioara Maria urmează să se rupă o veche condamnare sau blestem, mai concret, un contract prin care oamenii mergeau în întineric după ieșirea din această lume. O legendă din Bucovina vorbește despre situația în care s-a sfârșit acest contract. După ce Adam a fost îndepărtat din Rai, acesta a început să lucreze pământul. Diavolul s-a apropiat de el și i-a spus că pământul este al lui și că nu are voie să-l lucreze. În astfel de situație, fiind constrâns de lipsa posibilității de a avea cu ce trăi, Adam se întrista și se tot gândea ce ar putea face. Diavolul se spropie de el și îi spune că ar putea să-i dea o bucată de pământ pentru a-l lucra,

„dacă în schimb pentru aceasta îi va da sufletul său cât și sufletele tuturor urmașilor săi. Adam se învoi. Însă Dracul nu s-a mulțumit numai cu atât, ci voind ca să fie mai sigur, i-a spus să facă mai întâi contract cu dânsul și abia după aceea îl va lăsa să lucre. Luă apoi câțiva pumni de țărână, o frământă bine, făcu dintr-însa o cărămidă și cărămida aceea i-o dete apoi ca s-o iscălească. Adam [...], ce să facă?, își puse degetele pe cărămidă, și ... contractul fu gata iscălit. Dracul, cum văzu că Adam a iscălit contractual, adecă și-a pus degetele pe cărămidă, bucuria lui, luă cărămida, o arse bine în foc până se făcu tare ca piatra, se duse apoi cu dânsa până la apa Iordanului și, sosind acolo, o vârî sub o stâncă din fundul apei, ca să n-o poată lua nimeni de-acolo, cugetând că, dacă va ascunde astfel contractul, sufletul lui Adam e al său pe vecie. Dar ce folos, că n-a fost să fie așa, după cum și-a închipuit diavolul, căci când a botezat Sf. Ioan pe Iisus

---

68. C. BRĂILOIU, S. ISPAS, *Sub aripa cerului...*, pp. 3-74.

Hristos în apa Iordanului, atunci s-a sfârâmat toată cărămida [...] Însă Ioan se teme să strige prea tare [...] Iisus însă îi zicea să nu se teamă, ci să strige mai tare [...] Ioan s-a sculat și a strigat, și cu cât mai vitejește striga și-L boteza pe Iisus, cu atât mai mult se sfârâma, astfel că, atunci când a gătit de botez, toată apa Iordanului s-a roșit de pulberea cărămidei care s-a sfârâmat. Și așa s-a sfârâmat contractul prin care-și vânduse Adam sufletul său, precum și al urmașilor săi, Dracului⁶⁹.

Iconografia ortodoxă confirmă această imagine a tradiției populare, aceea a desființării puterii diavolului la Botezul lui Hristos în Iordan.

5. Colindele românești și funcția lor hierofanică și sacramentală

Receptarea și rațiunea existenței colidelor creștine reprezintă o prelungire în istorie a mesajului despre centrarea existenței umane în evenimentul Nașterii Fiului lui Dumnezeu ca om. Timpul și spațiul au devenit definitiv marcate de sacralitatea Persoanei divine. Existența devine îmbibată de dimensiunea divină a vieții și a darurilor duhovnicești ale acestei Persoane dumnezeiești. Omul intră într-un dialog cu Persoana divină, dialog în care își redefinește sensul existenței pământești prin împărtășirea de viața veșnică.

Una dintre cele mai frecvente formule care apar în textele colindele românești anunță că ceata de colindători aduce și introduce în casa primitorilor pe însuși Dumnezeu⁷⁰. Cu alte cuvinte, colindele conțin rațiuni care au o semnificație mai greu de receptat din partea observatorilor, criticilor lirici, nu însă și din partea ascultătorilor. Această rațiune a funcționării colindele nu este de fapt decât obiectivul lor, acela al deținerii, conservării și transmiterii unui mesaj ferm și întotdeauna același. Toate aceste trăsături arată funcționalitatea colindele. Cu alte cuvinte „sacru este însuși obiectivul colindei și funcția colindei este manifestarea sacruului, iar actul executării sau al audierii unei colinde..., (reprezintă) o *experimentare a sacruului*”⁷¹. Traian Herseni,

---

69. S. FI. MARIAN, *Sărbătorile la români...*, pp. 161-162.

70. Marin Marian BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament*, Editura Minerva, București, 2000, p. 18.

71. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 18.

vorbind despre colindători, a surprins și reținut calitatea de „sacerdoți și de teofori a colindătorilor”⁷².

Forța și energia colindelor trebuie căutate și înțelese în capacitatea lor de a reprezenta o realitate spirituală în fața realității concrete, de a sugera ascultătorului o lume și ființe superioare naturii omenești și sensul interferenței acestora din urmă în universul concret al existenței umane. Actul și momentul cântării colindelor realizează practic, experimentabil, realitatea epifanică și hierofanică, presupusul „raport tainic cu ființe superioare” având valoare de experiență trăită, de sacrament⁷³.

Am putea compara funcția sacramentală *consacrată* a Sfintei Liturghii din cultul creștin ortodox cu funcția sacramentală *neconsacrată* a ritualului colindatului, deoarece ambele trimit către aceeași realitate spirituală. În timp ce funcția sacramentală oficială a Bisericii se exercită în mod organizat și programat, ritualul colindelor evocă transcendentul și sacrul în mod spontan și intermitent. Colinda și colindarea reprezintă mobilul prim și operatorul sacral de maximă importanță. Cel mai important dintre toate faptele care se execută în festivitatea și ritualistica sacrală de acum este cântatul colindelor. Totul este rit, adică aducere în actulitate a realității transcendente, simultaneizare de durate temporale altminteri distincte, experiență a unui divin arhaic, tangibil, sacramental⁷⁴.

Sacralitatea se revarsă și asupra spațiului și asupra timpului. Timpul colindelor este timpul absorbit de graiuri de colindători și spațiul este reconfigurat de purificarea care se manifestă prin curățenia din case, prin hainele noi și luminoase, prin împodobirea curților și a caselor cu lumini care evocă Lumina cunoștinței Răsăritului celui de Sus. Colindele se cântă seara ca lumină de sens și veste luminoasă, ca punctare a faptului că din neant și din nimic a fost adusă lumea în lumină – „și a fost seară și a fost dimineață: ziua întâi” (Facerea 1, 5).

72. Traian HERSENI, *Forme străvechi de cultură poporană românească, Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, la M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 19.

73. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 19.

74. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 165.

Și astăzi sunt zone în țară unde, la întâmpinarea clericilor Bisericii care vestesc Nașterea Domnului, credincioșii aprind lumânări, sugerând venirea în lume a Luminii celei adevărate (Ioan 8, 12). Această tradiție care se păstrează în special în nordul Moldovei, prin strămutarea unor credincioși din acea zonă în județele din sudul țării, a fost adusă și în părțile Bărăganului. Colindele nu se spun și nu se rostesc. *Ele se cântă*. Cântarea este o experiență. „Și această experiență sau experimentare este sinonimul actualizării”⁷⁵.

6. Muzica din colindele românești

Un aspect deosebit al structurii colindelor în reprezintă muzica colindelor. „Un text de colindă reprezintă doar o virtualitate. Elementul muzical este acela care condiționează existența și funcționarea colindei ca epifanie și ca experiență sacramentală”⁷⁶. Dacă prin imaginea sugerată de cuvinte se are în vedere, ca obiectiv, obținerea unei arătări sacramentale, prin cântec se are în vedere obținerea unei voci, a unui glas sacramental. Ca modalitate de *realizare epifanică*, muzicii îi revine practic primul rol. Mai întâi, rolul melodiei este tocmai acela de a ceremonializa, de a ritualiza, prin modul și prin puterea ei de rostire, de materializare. Hierofania, principiul pe care îl reprezintă experiența sacra, se fundează pe caracterul de *hierofonie* al acestei melodii⁷⁷.

Ca și psalmii, colindele surprind profunzimi intangibile ale ființei omului atunci când sunt cântate. Trecerea de la rostire la cântec și de la text la melodie crează o ambianță specială a prezenței subiective a realității evocate și sugerate. „Melodia instaurează un spațiu interior și un timp interior, o intimitate umană în genere transgresivă, deci religioasă”⁷⁸.

Această epifanie este doar o etapă și o evoluție spre o treaptă superioară, și anume participarea la această epifanie prin asimilarea ei sub forma sacramentelor. Primirea mesajului central din textul colindelor

---

75. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 172.

76. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 173.

77. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 173.

78. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 174.

reprezintă o adevărată *hierofanie*, iar colinda cântată, ca transmitere a bucuriei, este o *hierofonie*⁷⁹.

Originalitatea esențială a timpului muzical constă în a suscita în gândire simultaneitatea într-un timp prezent a unui trecut și a unui viitor care nu mai sunt radical diferiți și care funcționează unul cu celălalt [...], constă în indivizibilitatea unei eterne prezențe în care viitorul circulă fără a fi abolit. Ordinea timpului, pe care timpul muzical îl instaurează, are scopul acesta ultim de a face prezentul să izvorască în sânul viitorului⁸⁰.

„În cântecul ceremonial al colindei refrenul este cel care atrage atenția că ceea ce se spune nu se lasă spus pe de-a-ntregul, că mesaj și sens stau și la marginea zicerii; el indică faptul că o colindă este ireductibilă la discursul inteligibil. Refrenul comunică de fapt o *non-comunicare*. Operând o ruptură în planul comunicativ inteligibil, noțional, făptura refrenului aparține cert, prin funcție, *non-noționalului*, realului a-semantic și exclusiv semnic, adică revelat în mod discontinuu, evenimential. Refrenul este indice pentru o revelare. Indice al existenței faptului că suntem în prezența Altceva-ului categorical, principial, a unei transcendențe; este indice al faptului că se experimentează un fapt de epifanie, că, se există, ca act, ca revelare“⁸¹.

Urarea este principiul colindei. Bucuria venirii lui Mesia, vestită de Duhul Sfânt prorocilor din Vechiul Testament, după aceea apropierea acestui eveniment anunțat de Arhanghelul Gabriel și, în final, vestirea de către înger păstorilor care au strigat de frica luminii pe care au văzut-o. Vestea este de fapt o bucurie însoțită de urare! Îngerul a spus:

„Nu vă temeți. Căci, iată, *vă binevestesc vouă bucurie mare*, care va fi peste tot poporul. Că vi s-a născut astăzi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David. Și acesta vă va fi semnul: veți găsi un prunc înfășat, culcat în iesle. Și deodată s-a văzut, împreună cu îngerul, mulțime de oaste cerească, lăudând pe Dumnezeu și zicând: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bună voire! Iar după ce îngerii au plecat de la ei la cer, păstorii vorbeau unii către alții: Să mer-

---

79. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 175.

80. Giselle BRELET, *Le temps musical, Essai d'une esthétique nouvelle de la musique*, PUF, Paris, 1949, p. 54, la M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 177.

81. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 183.

gem dar până la Betleem, să *vedem* cuvântul acesta ce s-a făcut cunoscut. Și grăbindu-se au aflat pe Maria și pe Iosif și pe Prunc, culcat în iesle. Și văzându-l *au vestit* cuvântul grăit lor despre acest Copil“ (Luca 2, 9-17).

Acesta este momentul vestirii bucuriei Nașterii lui Mesia, Fiul lui Dumnezeu, păstorilor, dar care a fost trăit mai întâi de Maica Domnului, în taina sufletului ei. Bucuria pe care au experimentat-o martorii Nașterii lui Hristos Domnul, aceea se transmite prin colinde. Din acest punct de vedere, colindele sunt într-un fel urări de a intra în categoria acestui eveniment, de a accepta oferta Nașterii lui Hristos și de a-L înțelege, de a-L asculta și de a-L iubi, pentru a ne bucura de prezența sa nemuritoare. Ascultând textul și muzica colindelor

„omul din popor, insul în carnea și oasele de fiecare zi, ipostaziat în contextul mitizant al narațiunii cantate, este sacralizat; și astfel pentru clipa duratei cântării, trăiește efectiv o altă dimensiune ființială, își amplifică propria ființă fie printr-o «dilatare» a acesteia, fie printr-un transfer (energizant și înnoitor), oricum de natură sacrală”⁸².

Executarea cântării colindelor nu este atributul oricărui ins care s-ar arăta doar interesat și atât.

„În cazul colindei, reproducerea aceasta cu funcție sacrală presupune cunoașterea și redarea exactă, netrunchiată și nefalsificată a textului de bază. Colinda se ascultă de regulă într-o reculegere de alură religioasă”⁸³.

Constantin Brăiloiu arată că aceste atribute ale colindătorilor sunt afectate din cauza unui concurs de fapte și conjuncturi defavorabile care scad eficacitatea și calitatea transmiterii mesajului colindelor. El arată că

„printre indicii decăderii colindelor se numără scăderea memoriei, scurtarea și împutinarea versurilor, pierderea miezului de conținut și apariția înșirărilor fără noimă, sărăcirea treptată a repertoriului și «contaminarea» mai multor texte într-o singură cântare, utilizarea termenilor, silabelor și versurilor ilogice, introducerea refrenelor lumești”⁸⁴.

82. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 185.

83. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 185.

84. C. BRĂILOIU, „Colindele d-lui G. Breazul”, extras din: *Viața Românească*, 8/1938, *Monitorul Oficial și imprimăriile statului: Imprimeria central, București*, 1938, pp. 12-13.

Și această listă ar putea continua prin lipsa orelor de muzică, de folclor, lipsa de interes și lipsa persoanelor care ar putea valoriza aceste capodopere, lipsa apetitului pentru orice formă de artă, de poezie, de cânt, de muzică în acest context al secularizării.

Pentru o persoană care nu este introdusă din copilărie în acest univers sacru al colindelor, și textele și muzica colindelor pot părea opere cel puțin anacronice. De pildă, la anul 1552, exista consemnarea maghiarului G. Heltai, care scria: „În Ardeal, îndată după ziua Nașterii Domnului Isus Christos, se începe *marele praznic al Diavolului*: săptămâna colindării”⁸⁵. O altă consemnare este cea a pastorului Andreas Mathesius, din anul 1647, care apreciază că sunt „nelegiuite” colindele românești și „blestemate de Dumnezeu” (Gotteslesterliche) și, mai mult chiar, „cântece diavolești” (Taifelsgesenger)⁸⁶. Nici catolicii și nici protestanții nu sunt sensibilizați de colindele românești și le consideră „rămășiță de barbarie”⁸⁷, scrie Ovidiu Bîrlea. Aceasta este una din posibilele receptări și înțelegeri limitate ale colindelor românești. Cei care nu vibrează în spiritul și în atmosfera profund sacre ale colindelor nu au acces la semnificația autentică a mesajului, a funcțiilor și a prezenței divinului în categoria colindelor. Colindele au rămas fidele sensului original de a constitui veritabile kratofanii, demonstrații de forță spirituală, menită să domine; iar prin tremendum și fascinans, să tulbure și să copleșească.

Muzica din colinde este una care invită la o stare de spirit care animă și sufletul și mintea și inima și toate facultățile psihofizice. Această muzică nu urmărește să-l facă pe credincios să se reculeagă în sine însuși, ci dimpotrivă,

„să-l smulgă din sine, să-l exalte..., într-o stare de extaz, net diferită de starea lui normală. Strigăte, dans, percuție, obsesie ritmică, totul contribuie la aceasta. [...] muzica fiind făcută pentru a pune pe de-a-ntregul stăpânire peste om și pentru a-l transporta într-o lume de dincolo de realitate, trupul lui trebuie să participe, la fel ca și spiritul, la acest extaz, care este o anticipare a comuniunii cu divinitatea. Acesta pare a fi

85. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 195.

86. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 195

87. Ovidiu BÎRLEA, „Colindatul în Transilvania”, în: *Anuarul Muzeului de Etnografie al Transilvaniei*, 1965/1967, Cluj, 1969, p. 301.

fost, alături de lirismul proslăvirii divinității, primul țel hărăzit muzicii în creștinism...⁸⁸.

Ca o reacție la intensitatea slabă și la o interpretare calmă, este de amintit scena din 1632, cu alaiul domnesc al lui Leon Vodă, în care soliștii cântau foarte tare, cum notează E. Comișel, „cu toată puterea, din tot pieptul”⁸⁹. De asemenea, intensitatea executării colindelor imprimau și spațiului un aer de sărbătoare și de vibrație sfântă. Potrivit canoanelor tradiționale colindele trebuie cântate cu voce puternică, incisivă și agresivă, „că la coliz trăbă să cânte tare, la putere, nu-ncetișor; cu voce aspră, d-e s-auzea peste sat. Colinda se cânta tare, așa ne plăcea nouă și la oameni, auzai la un kilometăr de la o casă”⁹⁰.

7. Prezența lui Dumnezeu în colindele românești

Evenimentul relatat în Evanghelia de la Matei, despre ceea ce s-a întâmplat în timpul Botezului Domnului, unde aflăm despre faptul deschiderii cerurilor, face pe unii creștini să formuleze mărturisiri menite să resusciteze interesul extraordinar pentru a înțelege mai bine ce fapte minunate se pot întâmpla în vremea colindatului.

Într-adevăr, mai mulți cercetători din domeniu vin cu mărturii și de la creștinii care cred și susțin aceste lucruri, cât și din textele mai multor colinde care aduc în prim plan prezența spirituală a lui Dumnezeu în vremea colindatului. T. Herseni arată convingerea țăranilor creștini care își exprimă credința că „Dumnezeu coboară pe pământ, se amestecă printre colindători și umblă pe la casele oamenilor”⁹¹. O

---

88. Jacques CHAILLEY, *40.000 ani de muzică*, (ed. rom.), Editura Muzicală, București, 1967, pp. 77-78, la M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 196.

89. Emilia COMIȘEL, *Folclor muzical*, București, Editura didactică și pedagogică, 1967, p. 20, la M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 197

90. Ovidiu BÎRLEA, „Colindatul în Transilvania”, în: *Anuarul Muzeului de Etnografie al Transilvaniei*, 1965/1967, Cluj, 1969, pp. 282-283.

91. Traian HERSENI, *Forme străvechi de cultură poporană românească, Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 153, la M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 190.

colindă explică prin gura colindătorilor: „Am venit, am venit/ Am venit noi cu Buhaiul / Și Dumnezeu cu alaiul”⁹². Iar T. Pamfile surprinde cum colindătorii anunță ieșirea lor și intrarea lui Dumnezeu în casele unde ei colindă – „Noi ieșim, Dumnezeu intră”⁹³. De asemenea, Sabin Drăgoi surprinde aceeași prezență vie, nu doar simbolică, ci prezența divinității în versurile:

„Vin junii colindători/
Feciorii vecinilor/
Și și Domnu-și va cu ei./
Domnu-n casă-și va intra/
Veșmântu-și va scutura”;

„V-aducem pe Dumnezeu/
Așa mândru-mpodobitu/
Tot în aur și-n argintu”⁹⁴.

Și tot el merge mai departe și arată că în colinde nu vine cine se vede că vine:

„Nu vine cine vine
Că vin junii lui Crăciun
Iar dintr-înșii cine vine?
Vine Domnu Dumnezeu”;

„Că nu vine cine-ți pare
Dar vin junii satului;
Junii-s buni colindători
Da` sunt sfinții lui Crăciun
Lui Crăciun celui bătrân
Dar dintr-ești cari-s mai mari
Este-un Domnu Dumnezeu”.

---

92. George BREAZUL, *Patrium Carmen, Contribuții la studiul muzicii românești*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1941, p. 233, M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 190.

93. Tudor PAMFILE, *Sărbătorile la români. Crăciunul. Studiul Etnografic*, Socec & Comp. și C. Sfetea, București, 1914, p. 9, M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 190.

94. Sabin DRĂGOI, *303 Colinde cu text și melodie, culese și notate de Sabin Drăgoi*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1925, p. 45.

Un alt text, din Odaia Manolache, com. Vânători, din jud. Galați, culeasă de grupul „Odeșteanca”, reflectă aceeași prezență spirituală reală a lui Dumnezeu în colinde.

„Sculați, sculați gospodari,
Că vă vin colindători
Lerui ler, lerui, Doamne și iar ler
Nu vă vin cu nici un rău,
Ci v-aduc pe Dumnezău
Lerui ler, lerui, Doamne și iar ler
Dumnezeu adevăratu’
Și al lumii împăratu’ “⁹⁵.

Concluzii

Enumerarea acestor colinde nu își propune decât să surprindă obiectivul și efectele sacramentale ale cântatului și audierii colindelor.

„Funcția colindelor este manifestarea sacrului și actul execuției sau al audierii unei colinde înregistrează și semnifică un act de experimentare a sacrului. Această cântare este un act liturgic (în limbaj ecumenic: o taină). A primi colinda înseamnă a primi divinitatea“⁹⁶.

„Colinda este o modalitate aparte, specifică, de experimentare a sacrului în cadrul culturii rurale tradiționale din sud-estul Europei. Sototind narațiunea ei cântată drept corepunzătoare unei revelații arhetipale, unui mit actualizat, experienței colindei i se poate da numele de epifanie. Ținând cont de funcția sa de a declanșa o cunoaștere interiorizată, subiectivizată (deci o experiență) a sacralității, colinda poate fi recunoscută ca și hierofanie. Iar dacă recunoaștem că elementului muzical, mai exact actului cântării, îi revine principalul rol de a obiectiva acest gen de trăire transcendențială, colindei i s-ar putea da și numele de hierofonie“⁹⁷.

În Arhiepiscopia Dunării de Jos, ca o concretizare a ceea ce am trecut în revistă mai sus, se organizează anual, încă din anul 1994, ample manifestări culturale dedicate Colindelor și Sărbătorii Nașterii Dom-

---

95. Iuliana BĂNCESCU, Laura Elisabeta PANAITESCU, *Obiceiuri de iarnă la Dunărea de Jos*, vol. I, Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Galați, 2017, pp. 70-71.

96. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 192.

97. M. M. BĂLAȘA, *Colinda – Epifanie și Sacrament...*, p. 192.

nului. La acest festival internațional sunt mobilizate o multitudine de ansambluri corale din țară și din afara țării, care oferă, prin Colidele închinare Nașterii Domnului, momente de aleasă trăire spirituală, înaltă ținută artistică și instrumentală, autenticitate și emoție sfântă mulțimilor de credincioși care iau parte cu o deosebită însuflețire la acest eveniment. Tot în cadrul acestui eveniment preoții din Galați primesc binecuvântarea Chiriarhului locului, Înaltpreasfințitul Părinte Casian, Arhiepiscopul Dunării de Jos, pentru a binevesti și credincioșilor din oraș și din județ bucuria Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos.